



O'ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXINI O'RGANISHNING METODOLOGIK TAMOYILLARI

Xidirov Islomjon Tojiboy o'g'li

*Farg'ona viloyati Uchko'priq tumani 1-son texnikumining Tarix fani
o'qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining mustaqillik yillaridagi eng yangi tarixini o'rganishning asosiy metodologik tamoyillari yoritilgan. Tadqiqotda tarixiylik, xolislik, ilmiylik, tizimlilik, qiyosiy tahlil hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi kabi metodologik yondashuvlar tahlil qilinadi. Eng yangi tarixni o'rganishda manbashunoslik asoslari, normativ-huquqiy hujjatlar, arxiv materiallari va statistik ma'lumotlarning ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, zamonaviy tarixiy jarayonlarni baholashda tanqidiy fikrlash va kompleks yondashuv zarurligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari O'zbekiston taraqqiyot bosqichlarini ilmiy asosda o'rganish va tarixiy jarayonlarni ob'ektiv talqin qilishda metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Metodologik tamoyillar, tarixiylik, xolislik, ilmiylik, tizimlilik, qiyosiy tahlil, manbashunoslik, mustaqillik davri, tarixiy jarayonlar, milliy manfaatlar, tanqidiy yondashuv.

KIRISH

Tarixiy xotira milliy o'ziga xoslikni tarixan idrok etishda asosiy omil hisoblanadi. U milliy ongning samarali kuchi sifatida ona tiliga, turmush tarziga, urf-odat va an'analarga hamda madaniy merosga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishni talab qiladi. Bu jarayon nafaqat o'tmish merosini saqlash, balki xalqning ma'naviy yuksalish yo'lini belgilash bilan ham uzviy bog'liqdir.

Mustaqillik yillarida O'zbekiston tarixini qayta ko'rib chiqish, haqqoniy tarixni tiklash va ilmiy asosda davrlashtirish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etdi.



Ayniqsa, O'zbekistonning eng yangi tarixini o'rganishda metodologik yondashuv masalasi muhim ilmiy vazifa sifatida namoyon bo'ldi.

Tarixiy xotira va davrlashtirish masalalari

O'rta Osiyo, jumladan O'zbekiston tarixini davrlashtirish masalasi olimlar o'rtasida hanuz munozarali bo'lib qolmoqda. Bu borada A.Asqarov, E.Rtveladze, A.Sagdullaev kabi olimlar tarixiy-madaniy jarayonlar va sivilizatsion yondashuv asosida davrlashtirish zarurligini ta'kidlaganlar.

Mustaqillik davriga kelib, sovet mafkurasiga asoslangan besh bosqichli formatsion davrlashtirish modeli inkor etildi. Uning o'rniga:

- tarixiy-madaniy taraqqiyot,
- ijtimoiy-iqtisodiy omillar,
- mintaqaviy xususiyatlar

asosida yondashuv shakllandi. Jamiyat taraqqiyoti barcha hududlarda bir xil kechmaganligi sababli, davrlashtirishda tabiiy-geografik va ekologik omillarni ham inobatga olish zarur.

O'zbekistonning eng yangi tarixini o'rganishning metodologik tamoyillari:

Tarixiylik tamoyili - Har bir voqea va hodisa o'z davrining siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitidan kelib chiqib baholanishi lozim. Eng yangi tarixni o'rganishda 1991-yildan keyingi jarayonlar mustaqillik sharoitida tahlil qilinadi.

Xolislik va ob'ektivlik tamoyili - Tarixiy jarayonlarni bir tomonlama talqin qilishdan voz kechish, turli manbalarni solishtirish va mafkuraviy ta'sirdan holi baholash muhimdir.

Ilmiylik tamoyili - Eng yangi tarixni o'rganishda:

- arxiv hujjatlari,
- normativ-huquqiy manbalar,
- statistik ma'lumotlar,
- rasmiy nutqlar

ilmiy tahlil asosida qo'llanilishi lozim.



Tizimlilik va kompleks yondashuv - Eng yangi tarix faqat siyosiy voqealar majmui emas. U iqtisodiy islohotlar, ijtimoiy o'zgarishlar, ta'lim tizimi, madaniyat va xalqaro munosabatlarni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli jarayonlarni tizimli ravishda o'rganish zarur.

Qiyosiy (komparativ) yondashuv - O'zbekiston tajribasini boshqa davlatlar tajribasi bilan taqqoslash milliy rivojlanish modelining o'ziga xos jihatlarini aniqlash imkonini beradi.

Global va milliy uyg'unlik tamoyili - O'zbekistonning eng yangi tarixi jahon tarixining ajralmas qismi hisoblanadi. Global siyosiy va iqtisodiy jarayonlar mamlakat taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, milliy jarayonlar global kontekstda o'rganilishi zarur.

Eng yangi tarixning dolzarbligi - O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishi murakkab siyosiy o'zgarishlar sharoitida yuz berdi. Davlat mustaqilligining e'lon qilinishi mamlakatning siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy tizimini tubdan o'zgartirdi.

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishish jarayoni sobiq sovet hududidagi boshqa mamlakatlar singari murakkab siyosiy o'zgarishlar sharoitida yuz berdi. Davlat mustaqilligining e'lon qilinishi mamlakatning barcha siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy tizimini tubdan o'zgartirishga yo'l ochdi. Demokratik prinsiplarga muvofiq milliy davlatchilik va siyosiy tizim asoslari shakllantirildi, hokimiyatning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud tarmoqlari o'rtasida vakolatlar taqsimlandi. Respublikaning siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy hayotini erkinlashtirish jarayoni bosqichma-bosqich, keskin inqilobiy larzalarsiz amalga oshirildi.

Tashqi siyosatning milliy strategiyasi ishlab chiqilib, O'zbekiston zamonaviy xalqaro munosabatlar tizimiga munosib ravishda kirib bordi. O'zbekiston tanlagan mustaqil taraqqiyot yo'li xalqimizning milliy xususiyatlari, urf-odatlar va madaniyatini har tomonlama hisobga olgan holda, to'plangan xalqaro tajribadan ijodiy foydalanishga asoslandi.



1989–1991-yillar — bu bosqich yangi rahbarning siyosiy maydonda paydo bo‘lishi, milliy istiqlol g‘oyasining pishib yetilishi hamda SSSRning parchalanishi negizida yuzaga kelgan muammolarni bartaraf etishga qaratilgan sa’y-harakatlar bilan tavsiflanadi. 1991–2000-yillar — ustuvor islohotlar va o‘zgarishlar orqali milliy davlatchilik asoslarini shakllantirish hamda ijtimoiy yo‘naltirilgan bozor iqtisodiyotiga o‘tish davri bo‘ldi. Tarixan qisqa vaqt ichida “taraqqiyotning o‘zbek modeli” tanlanib, milliy davlat shakllanishi uchun mustahkam qonunchilik va huquqiy asos yaratildi. Davlat boshqaruvining yangi tuzilmalari shakllandi, jamoat va fuqarolik institutlari asoslari barpo etildi, bozor iqtisodiyotiga o‘tish jarayoni amalga oshirildi. 2001–2010-yillar — mamlakatni faol demokratik yangilash va modernizatsiya qilish bosqichi bo‘ldi. Bu davrning asosiy vazifasi kuchli davlatdan kuchli fuqarolik jamiyatiga bosqichma-bosqich o‘tishdan iborat edi. Shu asosda siyosiy va iqtisodiy hayotning barcha jabhalarini demokratlashtirish va liberallashtirish, davlat va jamiyat qurilishini takomillashtirish, inson huquq va erkinliklarini himoya qilish, fuqarolarning siyosiy hamda iqtisodiy faolligini oshirish, fuqarolik jamiyati institutlarini shakllantirish, mustaqil sud tizimini mustahkamlash jarayonlari izchil davom etdi.

2010–2016-yillar — mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va modernizatsiya qilish jarayoni bilan tavsiflanadi. Bu bosqichda davlat hokimiyati va boshqaruvini demokratlashtirish, sud-huquq tizimini va axborot sohasini isloh qilish, so‘z erkinligini ta‘minlash, saylov qonunchiligini rivojlantirish, demokratik bozor islohotlarini chuqurlashtirish hamda iqtisodiyotni liberallashtirish bo‘yicha islohotlarning huquqiy asoslari yaratildi.

O‘zbekiston zamonaviy tarixining yangi — beshinchi bosqichi boshlandi. O‘zbekiston Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev tashabbusi bilan 2017–2021-yillarda O‘zbekistonni yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi qabul qilindi. Ushbu tarixiy hujjat mustaqillik yillaridan boshlab mamlakatni demokratik yangilash va rivojlantirish yo‘lida amalga oshirilgan keng ko‘lamli islohotlarning



mantiqiy davomi bo'lib, davlat va jamiyat taraqqiyotining yangi bosqichida modernizatsiyani chuqurlashtirishning strategik dasturini belgilab berdi.

XULOSA

O'zbekistonning eng yangi tarixini o'rganish mamlakatimizning mustaqillik yillarida bosib o'tgan taraqqiyot yo'lini chuqur anglashga xizmat qiladi. Bu davrda milliy davlatchilik asoslari shakllandi, bozor iqtisodiyotiga o'tildi, demokratik islohotlar amalga oshirildi va fuqarolik jamiyati rivojlantirildi.

Eng yangi tarixni ilmiy asosda o'rganish, tarixiylik va xolislik tamoyillariga tayanish yosh avlodda mustaqil fikrlash va milliy o'zlikni anglashni mustahkamlaydi. Shu bois, O'zbekistonning eng yangi tarixi mamlakatning bugungi rivoji va kelajak istiqbolini belgilashda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
3. Inatov M.N., Xolnazarova L.S., Maxammadiyeva S.I. "O'zbekistonning eng yangi tarixi" fanidan o'quv-uslubiy qo'llanma. – Toshkent: ToshDTU, 2021. – 83 b.
4. Mustaqillik: izohli ilmiy-ommabop lug'at / M. Abdullayev va boshqalar. To'ldirilgan uchinchi nashr. – Toshkent: Sharq, 2006.
5. 2017–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017.
6. Asqarov A. O'zbekiston tarixi va davrlashtirish masalalari. – Toshkent: Fan, 2010.
7. Rtveladze E.V. O'rta Osiyo sivilizatsiyasi va tarixiy taraqqiyot bosqichlari. – Toshkent: Sharq, 2012.
8. Sagdullaev A.S. O'rta Osiyo qadimgi tarixi: nazariy-metodologik yondashuvlar. – Toshkent: Universitet, 2008.